Utbildningsutskottets betänkande 1986/87:3

om vissa gymnasieskolfrågor m. m.

UbU
1986/87:3

Motionerna

1985/86:Ub235 av Jörn Svensson (vpk) vari yrkas att riksdagen föreslår regeringen att hemställa om uppdrag till skolöverstyrelsen att granska materialet för undervisningen i historia i Skånes skolor med syfte att mer hänsyn skall kunna tas till provinsens egen, verkliga historia.

1985/86:Ub244 av Marianne Stålberg m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om ämnet socialkunskap.

1985/86:Ub245 av Pär Granstedt m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen hemställa om åtgärder för att säkerställa att ingen elev med etiskt grundade betänkligheter behöver delta i undervisningsmoment som kan innebära plåga för djur eller som förutsätter att djur avlivas för ändamålet.

1985/86:Ub251 av Margareta Winberg m. fl. (s, m, c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av en förnyelse av utbildningen av fotvårdare.

1985/86:Ub266 av Ylva Annerstedt (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om skolornas behov av begränsning av telekostnaderna i samband med datoranvändning.

1985/86:Ub276 av Kerstin Gellerman (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om elevers rätt att slippa närvara vid eller utföra djurdissektioner.

1985/86:Ub284 av Elisabeth Fleetwood (m) och Birgitta Rydle (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en översyn bör göras av tillträdesbestämmelserna för social servicelinje och att därvid bör övervägas införande av lämplighetsbedömning och/eller provtid i syfte att höja kvaliteten på utbildningen och vårdsituationen för äldre, handikappade och barn.

1985/86:Ub295 av Elisabeth Fleetwood (m) och Birgitta Rydle (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en kartläggning av i motionen nämnda elevers sociala situation, möjlighet på arbetsmarknaden och förutsättningar att tillgodogöra sig andra utbildningsalternativ.

1985/86:Ub300 av Ingela Mårtensson m. fl. (fp) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär att bildspråket jämställs med svenska språket i läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan,

3. att riksdagen hos regeringen begär att bildkunskap blir bättre företrädd inom skolöverstyrelsen än för närvarande,

4. att riksdagen hos regeringen begär att en expertgrupp med forskningsanknytning tillsätts för att driva bildpedagogiskt utvecklingsarbete i enlighet med vad som i motionen anförts.

1985/86:Ub810 av Ing-Marie Hansson m. fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att frikvoten vid intagning till undersköterskeutbildning temporärt höjs,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om utbildningsbevis och behörighet till undersköterskejänster,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om precisering av inträdeskrav för antagning till högre specialkurser,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av en ingående analys av personalresurser och behov inom hälso- och sjukvård, primärvård, äldrevård och omsorgsvård.

1985/86:Ub813 av Pär Granstedt m. fl. (c) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om utomeuropeiska språk i gymnasieskolan.

1985/86:Ub827 av Alf Svensson (c) vari — med hänvisning till vad som anförts i den till socialförsäkringsutskottet remitterade motionen 1985/86:Sf520 — såvitt nu är i fråga yrkas

4. att riksdagen beslutar hos regeringen begära förslag till inrättande av ett lexikografiskt institut i enlighet med vad som anförts i motionen.

1985/86:Ub830 av Gunilla André m. fl. (c) vari — med hänvisning till vad som anförts i den till näringsutskottet remitterade motionen 1985/86:N306 — såvitt nu är i fråga yrkas

1. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag om likabehandling för kooperationen inom utbildningsväsendet i enlighet med vad som anförts i motionen.

1985/86:Ub833 av Per Unckel m. fl. (m) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till förkunskapskrav för gymnasieskolans linjer i enlighet med vad som i motionen anförts.

Utskottet

I det följande behandlas ett antal motioner som i huvudsak rör gymnasieskolan och vilka väcktes under den allmänna motionstiden under det förra riksmötet.

I motion 1985/86:Ub813 (c) behandlas bl. a. frågan om *undervisning i utomeuropeiska språk*. Mot bakgrund av vårt lands kulturella och kommersiella förbindelser är det, anför motionärerna, av stort värde med ökade kunskaper i andra språk än de västeuropeiska. Motionärerna pekar på vissa praktiska omständigheter som sätter en gräns för de möjligheter till studier i andra moderna språk än de vanliga västeuropeiska språken som bestämmelserna i läroplanen för gymnasieskolan medger. Det gäller t. ex. tillgången på kompetenta lärare. För att möjliggöra en sådan vore det av stort värde att former för samarbete mellan högskolan och det allmänna skolväsendet kunde utvecklas. Förutsättningarna för ett sådant samarbete torde vara bäst på högskoleorter. Motionärerna menar vidare att hela riket bör vara upptagningsområde för ifrågavarande utbildningar. De föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen har anförts om utomeuropeiska språk i gymnasieskolan (yrkande 14).

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är av stort värde för vårt land med ökade kunskaper i utomeuropeiska språk. Utifrån denna principiella uppfattning pekade utskottet vid behandlingen av ett likartat motionsyrkande under det förra riksmötet på att det enligt de allmänna bestämmelserna till timplanerna för gymnasieskolan är möjligt att på treeller fyraåriga linjer anordna utbildning i annat modernt språk än tyska, franska, ryska eller spanska såsom C-språk (dock ej engelska). Emellertid nödgades utskottet konstatera att vissa praktiska omständigheter, såsom tillgången på kompetenta lärare, sätter en gräns för de möjligheter att anordna ifrågavarande undervisning som läroplanen erbjuder. Det borde dock, menade utskottet, vara möjligt att på vissa större orter utnyttja de kvalificerade lärare som finns inom högskolan och därigenom bredda språkutbudet i önskad riktning.

Utskottet vill även i förevarande sammanhang peka på denna möjlighet. Det står skolhuvudmannen fritt att tillsammans med den statliga skoladministrationen ta de initiativ och fatta de beslut som erfordras. Utskottet finner det inte påkallat att riksdagen vidtar någon särskild åtgärd för att syftet med motionärernas yrkande skall tillgodoses. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet yrkandet.

Ämnet *socialkunskap* tas upp i motion 1985/86:Ub244 (s). Motionärerna anser att ämnet har försvagats under senare år och finner framtiden för ämnet oroande. Med hänvisning till vad i motionen har anförts om betydelsen av utbildning i socialkunskap förordar motionärerna att ämnet görs obligatoriskt i årskurserna 2 och 3 av den samhällsvetenskapliga linjen. Målsättningen på sikt måste vara att flera elever än de som går på den samhällsvetenskapliga och den sociala linjen får möjlighet att läsa ämnet. Vidare föreslås i motionen att man i stället för att införa ett helt nytt ämne, kulturkunskap, i gymnasieskolan satsar på att stärka ämnet socialkunskap.

Riksdagen har under de senaste åren beslutat om ändringar i gymnasieskolans timplaner på grundval av förslag från regeringen och skolöverstyrelsen (SÖ). Motionärernas nu föreliggande förslag skulle, som utskottet har uppfattat det, medföra omfattande förändringar och framför allt drabba utbildningen i moderna språk. Utskottet är inte berett att föreslå riksdagen att vidta några särskilda åtgärder med anledning av motionen.

Mot bakgrund av vad motionärerna anför om ämnet kulturkunskap vill utskottet erinra om att ifrågavarande försöksverksamhet innebär att ämnet kulturkunskap är knutet till ett eller flera värdämnen och sålunda inte får inrättas isolerat. Försöket pågår i tio gymnasieskolor till läsåret 1988/89 och är därmed mycket begränsat.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 1985/86:Ub244.

I motion 1985/86:Ub235 (vpk) anläggs idéhistoriska aspekter på undervisningen i svensk historia. Motionären menar att en omfattande förbättring har skett av undervisningen i det att tidigare förekommande nationalromantiska uppfattningar har mönstrats ut ur undervisningen och mycket har förbättrats beträffande den vetenskapliga kvaliteten. Vissa skevheter och ensidigheter finns emellertid kvar. Sålunda är svensk historia fortfarande ett slags rikshistoria framställd med riksstyrelsens och riksmetropolernas perspektiv på tingen. Man läser om rikets och nationalstatens uppbyggnad, men det ges ingen förståelse för landskapens och allmogens kamp för sin självständighet. Motionären pekar på att detta har sin speciella relevans för Skåne — liksom för de båda övriga erövrade landskapen i söder. Regeringen bör, yrkas det i motionen, uppdra åt SÖ att granska materialet för *undervisningen i historia i Skånes skolor* med syfte att mer hänsyn skall kunna tas till provinsens egen, verkliga historia.

Utskottet vill mot bakgrund av vad som sägs i motionen peka på att läroplanerna medger att ett tillfredsställande utrymme ges för sådan undervisning om den egna regionens historia som motionären efterlyser. I läroplanen för grundskolan (Lgr 80) anges i målbeskrivningen för de samhällsorienterande ämnena — vari historia ingår — att undervisningen skall leda till att eleverna får kunskaper om sådana skeenden och företeelser som bidragit till att skapa de förhållanden som råder i dag. Genom att analysera rådande förhållanden ur ett historiskt perspektiv bör eleverna bli medvetna om att framtiden är beroende av handlingar och beslut i gårdagens och dagens samhälle. Studierna skall belysa både social, kulturell, rättslig, vetenskaplig, ekonomisk, teknisk och politisk utveckling. Såväl hembygden som den egna ortens historia skall behandlas. I vad gäller gymnasieskolan vill utskottet peka på de tematiska studiernas roll i nu berört hänseende. Fritt valda teman — fördjupningar och längdsnitt i anslutning till kärnkursen eller fristående — är avsedda att tillgodose elevernas individuella intressen och kunskapsbehov beträffande särskilda ämnesområden såväl i olika tider som med varierande regional anknytning, från lokal till global historia. Utskottet vill i sammanhanget slutligen erinra om att riksdagen har beslutat att specialarbetet skall vara återinfört i gymnasieskolan senast läsåret 1987/88 (prop. 1983/84:116, UbU 1983/84:29, rskr. 1983/84:412).

Utskottet föreslår att riksdagen med hänvisning till de av utskottet redovisade förhållandena avslår motion 1985/86:Ub235.

Med hänvisning till vad som anförts i den till näringsutskottet remitterade motionen 1985/86:N306 om underlättande av kooperativ företagsamhet föreslås i motion 1985/86:Ub830 (c) yrkande 1 att riksdagen av regeringen begär förslag om *likabehandling av kooperationen inom utbildningsväsendet*

i enlighet med vad som anförts i den förstnämnda motionen. Motionärerna anför att det är viktigt att allmänhetens kännedom och kunskaper om kooperationen ökar och erinrar om kooperationsutredningens förslag (SOU 1981:16) att ifrågavarande företagsform skulle jämställas med andra företagsformer inom utbildningsväsendet. Åtgärder måste vidtas för att ge kooperationen dess rättmätiga plats i ungdomsskolans och universitetens ekonomiska utbildningar.

Utskottet utgår från att undervisning om kooperationen som företagsform ges erforderligt utrymme i såväl gymnasieskolans som högskolans ekonomiska utbildningar. Vidare förutsätter utskottet att orientering om kooperation ges inom främst de samhällsorienterande ämnena i grundskolan under sådana moment som Folkrörelser och organisationer, Jämförelser mellan olika ekonomiska system samt Ekonomi- och maktförhållanden (Lgr 80 s. 126). Det ankommer på berörda statliga myndigheter att se till att ifrågavarande ekonomiska utbildningar fyller de rimliga krav som skilda intressenter kan ställa på dem. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet yrkande 1 i motion 1985/86:Ub830.

I motion 1985/86:Ub300 (fp) framförs en rad förslag rörande ämnet *bild* i skolan. Motionärerna fäster uppmärksamheten på att bilden har fått en allt större betydelse i det moderna samhället och pekar på dess roll på olika områden i ett av massmedier präglat samhälle. Bilden har vidare blivit ett yrkesredskap för allt fler. Motionärerna förordar en förstärkning av ämnet i skolan och föreslår med hänvisning till vad som anförts i motionen att bildspråket skall jämställas med svenska språket i läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan (yrkande 1), att bildkunskap skall bli bättre företrädd inom SÖ än för närvarande (yrkande 3) samt att en expertgrupp med forskningsanknytning tillsätts för att driva bildpedagogiskt utvecklingsarbete i enlighet med vad i motionen har anförts (yrkande 4).

Vid sin behandling under förra riksmötet av motionsyrkanden om medieundervisningen i skolan framhöll utskottet bl. a. att det är viktigt att skolan genom sin undervisning medverkar till att det hos barn och ungdom skapas beredskap att ta emot ett alltmer växande flöde av information, vilket når oss inte minst via bilden (UbU 1985/86:12). Utskottet erinrade om ett då aktuellt projekt som bl. a. syftade till att sprida kunskap om bildspråkets betydelse. Utskottet vill även i nu förevarande sammanhang peka på vikten av att kunskaper om bilden och media förmedlas i undervisningen. Utskottet utgår från att såväl regeringen som SÖ uppmärksamt följer utvecklingen på medieområdet i nu berört hänseende och tar de initiativ som behövs för att undervisningen skall vara aktuell.

Regeringen har den 25 september 1986 på framställning av länsskolnämnden i Västerbottens län om bidrag till projektet "Bildspråk i Västerbotten" tilldelat nämnden ett bidrag om högst 100 000 kr. för konstnärsmedverkan i skolan.

Riksdagen har tidigare beslutat om åtgärder för att stärka de estetiska ämnena i gymnasieskolan. Våren 1984 beslutades om försöksverksamhet med estetisk-praktiska studievägar inom bl. a. området bild (prop. 1983/84:100 bil. 10, UbU 1983/84:19, rskr. 1983/84:321). Samma vår biföll riksdagen regeringens förslag om försöksverksamhet med individuella jämk-

ningar av timplaner för personliga intresseval (specialintressen) avseende bl. a. ämnet bild (prop. 1983/84:116, UbU 1983/84:29, rskr. 1983/84:412).

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionärernas mycket långtgående förslag att bildspråket skall jämställas med svenska språket i läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan.

Riksdagens beslut våren 1981 om den statliga skoladministrationen innebar bl. a. en ny organisation av SÖ (prop. 1980/81:107, UbU 1980/81:38, rskr. 1980/81:395). Härvid avvecklades ordningen med s. k. ämneskonsulenter. Ett bifall till yrkande 3 i motionen förefaller enligt utskottet innebära ett steg i riktning mot en återgång till det tidigare konsulentsystemet. Det ankommer på SÖ att själv avgöra hur tillgängliga resurser skall disponeras inom myndigheten.

Beträffande det av motionärerna begärda bildpedagogiska utvecklingsarbetet erinrar utskottet om att det åligger SÖ särskilt bl. a. att svara för att ett fortlöpande forskningsarbete bedrivs samt, främst med stöd av länsskolnämnderna, följa och stimulera det lokala utvecklingsarbetet. SÖ skall även bevaka frågor om forskning kring och utveckling av läromedel [jfr 8 § förordningen (1981:137) med instruktion för den statliga skoladministrationen].

Riksdagen bör sålunda med hänvisning till vad utskottet nu har anfört avslå yrkandena 1, 3 och 4 i motion 1985/86:Ub300.

Frågor rörande vissa vårdutbildningar, m. m.

I motion 1985/86:Ub251 (s, m, c) efterlyses en mer förebyggande fotvård för diabetiker. En bättre *fotvårdsutbildning* skulle i detta sammanhang betyda mycket. Motionärerna förespråkar som en sådan förbättring att fotvårdsutbildningen får samma bas som sjuksköterskeutbildningen. På denna bas bör följa en tvåårig högskoleutbildning. Riksdagen bör, hemställer motionärerna, som sin mening ge regeringen till känna vad de anfört om behovet av en förnyelse av utbildningen av fotvårdare.

Arbetsgruppen för översyn av den gymnasiala yrkesutbildningen (ÖGY) har föreslagit att de nuvarande specialkurserna om en termin för fotvårdsspecialister avvecklas och ersätts av en påbyggnadsutbildning. Utskottet har inhämtat att SÖ med utgångspunkt bl. a. i ÖGY:s förslag planerar en förändring av fotvårdsutbildningen med den inriktningen att en bred sjukvårdsutbildning skall utgöra basen för fotvårdsutbildningen. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motionen.

I motion 1985/86:Ub284 (m) erinras om att *sociala servicelinjen* syftar till att tillgodose behovet av yrkesutbildning främst för personal till kommunernas äldre- och handikappomsorg. Eftersom eleverna på linjen i sin framtida yrkesutövning kommer i kontakt med människor med olika behov, attityder, värderingar och livserfarenhet samt människor med olika kulturell bakgrund, föreligger särskilda krav på lämplighet och personliga förutsättningar för yrket. Det är motionärernas uppfattning att man bör överväga en lämplighetsbedömning vid antagning till linjen. I motionen berörs att problem föreligger, när det gäller elevurval och rekrytering. Motionärerna begär att riksdagen skall göra ett uttalande med innebörden att en översyn bör

göras av tillträdesbestämmelserna för social servicelinje och att det därvid bör övervägas att införa en lämplighetsbedömning och/eller provtid i syfte att höja kvaliteten på utbildningen och på vården av äldre, handikappade och barn.

SÖ lät år 1985 avnämarrepresentanter från socialstyrelsen och Svenska kommunförbundet följa verksamheten på sociala servicelinjen. Det har framgått att vissa problem förekommer i utbildningen. Utskottet har inhämtat att SÖ mycket noga följer utvecklingen av sociala servicelinjen, bl. a. genom en utvärdering tillsammans med några länsskolnämnder.

Mot bakgrund av de förändringar som motionärerna anser böra övervägas vill utskottet erinra om den övergripande målsättningen att låta gymnasieskolans grundskoleanknutna studievägar, bl. a. den nu ifrågavarande linjen, vara öppna för alla som söker till gymnasieskolan direkt från grundskolan. Utskottet är emellertid inte främmande för tanken att en viss bedömning av de sökandes fallenhet och lämplighet bör kunna komma i fråga vid beslut om intagning till viss studieväg. Då det emellertid i första hand ankommerpå SÖ att på grundval av vad överstyrelsen har erfarit föranstalta om de åtgärder som kan anses erforderliga, anser utskottet inte att riksdagen med anledning av förevarande motion bör vidta någon särskild åtgärd. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motionen.

Frågor rörande *utbildningen av undersköterskor* tas upp i motion 1985/86:Ub810 (s). I syfte att öka möjligheterna för många äldre vårdbiträden med bristande grundutbildning men med lång yrkeserfarenhet att skaffa sig erforderlig utbildning föreslår motionärerna att frikvoten vid intagning till undersköterskeutbildning temporärt höjs (yrkande 1). Mot bakgrund av svårigheterna att alltid kunna tillhandahålla tillräckligt med praktikplatser för erforderlig praktik för viss specialkurs för dem som har minst fyra års yrkesverksamhet föreslås ett system med utbildningsbevis efter teoridelen och viss tids introduktionsutbildning för erhållande av behörighet (yrkande 2). Motionärerna föreslår vidare att en precisering bör göras av inträdeskraven för antagning till högre specialkurser i vad avser innebörden av "erfarenhet från arbete inom hälso- och sjukvård" (yrkande 3). Slutligen krävs i motionen en noggrann analys av arbetsmarknaden inför omställningen av hälso- och sjukvård, primärvård, äldrevård och omsorgsvård (yrkande 4).

Utskottet vill med anledning av yrkandena anföra följande.

Enligt gällande bestämmelser åligger det intagningsnämnderna att fastställa den fria kvotens storlek. Intagning inom fri kvot prövas av intagningsnämnden på grundval av en totalbedömning av den sökandes samlade meriter (jfr Föreskrifter och allmänna råd för intagning till studievägar inom gymnasieskolan och motsvarande fr. o. m. läsåret 1985/86, SÖ-FS 1984:174).

Avkortad utbildning om 25 veckor till undersköterska inom hälso- och sjukvård bedrivs som försöksutbildning. Utbildningen vänder sig till vårdbiträden med minst fyra års yrkesverksamhet. I enlighet med socialstyrelsens önskemål har uppställts särskilda behörighetskrav på praktik inom tre vårdområden. I den version av försök med 25 veckors undersköterskeutbildning som gäller t. o. m. läsåret 1987/88 har SÖ efter samråd med socialstyrelsen medgivit att "om svårigheter föreligger att erhålla erfarenhet av

yrkesverksamhet inom de tre angivna områdena kan delar av denna yrkesverksamhet förläggas efter kursens slut. Likaså kan ett begränsat avsnitt inom samma område förläggas till vårdpraktik under utbildningens gång. Den angivna erfarenheten från de tre områdena bör vara uppfylld före utfärdandet av avgångsbetyg från kursen".

Enligt vad utskottet har kunnat erfara är de särskilda behörighetskraven för de högre specialkurserna (bl. a. utbildning för socialt behandlingsarbete) som motionärerna förefaller åsyfta tillräckligt preciserade.

Utskottet har inhämtat från SÖ att överstyrelsen i likhet med motionärerna finner en ingående analys av personalresurser och dimensionering av vårdutbildningarna angelägen. Utgångspunkter för en sådan analys finns i den underlagsstudie Personal för framtidens hälso- och sjukvård (SOU 1984:50) som tagits fram inom hälso- och sjukvårdsutredningens arbetsgrupp för långsiktig planering. Utskottet utgår från att varje landsting och kommun presenterar en behovsanalys för länsskolnämnden som grund för sin framställning om utbildningsplatser inom vårdområdet. Utskottet förutsätter att berörda myndigheter på olika nivåer medverkar till att de regionala analyser som görs kan ställas samman för att åstadkomma ett tillfredsställande rikstäckande material. Enligt utskottets mening bör syftet med yrkande 4 i motionen kunna ernås utan särskilt uttalande av riksdagen i frågan.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 1985/86:Ub810.

Övriga frågor

I motion 1985/86:Ub833 (m) yrkande 1 föreslås att det skall uppställas klart angivna *krav på förkunskaper för gymnasieskolans olika utbildningar.* Detta ger eleven rätt information om linjens karaktärsämnen och om vad som krävs för att han/hon skall ha en rimlig möjlighet att klara studierna. Elever som av olika skäl behöver komplettera sina kunskaper före inträdet i gymnasieskolan skall erbjudas möjlighet till detta, menar motionärerna.

I regeringens proposition 1983/84:116 behandlades bl. a. frågan om en mjukare övergång från grundskolan till gymnasieskolan. Föredragande statsrådet menade att Lgr 80 erbjöd vissa möjligheter att göra övergången till gymnasiala studier mjukare och hänvisade härvid framför allt till hur temastudierna, tillvalssystemet och den praktiska arbetslivsorienteringen kunde anknytas till elevernas val och framtidsplaner. Med anledning av propositionen väcktes förslag (mot. 1983/84:2743 yrk. 9 och 10) av i huvudsak samma innebörd som det nu aktuella motionsyrkandet. Utskottet fann att det av motionärerna framförda förslaget var mycket långtgående och inte var möjligt att tillgodose med mindre än att riksdagens beslut våren 1979 om ny läroplan för grundskolan frångicks. Utskottet avstyrkte de då förevarande yrkandena och föreslog därjämte att riksdagen utan erinran skulle lägga till handlingarna vad i propositionen hade anförts om vissa åtgärder inom grundskolan i syfte att åstadkomma en mjukare övergång till gymnasieskolan för vissa elever (UbU 1983/84:29).

Utskottet, som hänvisar till sitt tidigare ställningstagande i den nu aktuel-

la frågan, finner anledning att konstatera att riksdagens beslut om läroplan för grundskolan (prop. 1978/79:180, UbU 1978/79:45, rskr. 1978/79:422) innebar att det tidigare sambandet mellan vissa val i grundskolan och vissa linjer i gymnasieskolan har försvunnit. Grundskolan skulle få framträda som en skola utformad efter sina egna villkor, inte beroende av efterföljande skolformers inträdeskrav och konstruktion. Eleverna skulle få välja olika ämnen, kurser och aktiviteter under sin tid i grundskolan utan att detta påverkade deras senare studiemöjligheter. Härigenom skulle grundskolan i sin helhet knytas samman med gymnasieskolan.

Då dessa av riksdagen fastlagda principer för grundskolans uppbyggnad enligt utskottets mening fortfarande bör gälla, föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub833 yrkande 1.

Mot bakgrund av förslag av kommittén angående översyn av den gymnasiala yrkesutbildningen (ÖGY) att avveckla konsumtionslinjen uttrycks i motion 1985/86:Ub295 (m) farhågor för att *vissa elevers sociala situation* kommer att förvärras. De elever som motionärerna framför allt syftar på är de som i årskurs 9 av grundskolan inte har bestämda yrkesplaner. Riksdagen bör, anser motionärerna, hos regeringen begära en kartläggning av ifrågavarande elevers sociala situation, deras möjligheter på arbetsmarknaden och förutsättningar att tillgodogöra sig andra utbildningsalternativ.

Utskottet erinrar om att mycket av den försöksverksamhet som för närvarande äger rum i gymnasieskolan och som är ett led i det långsiktiga reformarbete som riksdagen har beslutat om i anledning av proposition 1983/84:116 om en gymnasieskola i utveckling (UbU 1983/84:29, rskr. 1983/84:412) tar sikte på att hjälpa de elever som motionärerna åsyftar med sitt förslag. Som exempel på sådan verksamhet vill utskottet peka på den varvade utbildningen. För elever som är skoltrötta eller av sociala skäl inte funnit sig till rätta kan en tid då studier och yrkeslivskontakter varvas innebära hjälp till ökad mognad och självinsikt.

ÖGY har bl. a. föreslagit s. k. introduktionsperioder i gymnasieskolan. Enligt ÖGY kan sådana perioder vara en mycket god hjälp för "yrkesobestämda och därmed också studieobestämda elever" (SOU 1986:2 s. 166 ff.). Förslaget bereds för närvarande inom regeringskansliet. Utskottet vill i sammanhanget även peka på den för den berörda gruppen av elever viktiga verksamheten med studie- och yrkesorientering (syo) och s. k. uppföljande syo.

Med det anförda avstyrker utskottet motion 1985/86:Ub295.

Med sinsemellan likartade motiveringar framförs i motionerna 1985/86:Ub245 (c) och 1985/86:Ub276 (fp) yrkanden i syfte att låta de elever slippa närvara vid djurdissektioner eller plågsamma *djurförsök* som av etiska skäl känner motvilja för sådana inslag i undervisningen. För många elever med ett starkt engagemang för djur kan plågsam behandling eller avlivning av djur för undervisningsändamål verka starkt frånstötande och risken är stor, menar motionärerna, att elevernas respekt för levande varelser trubbas av.

Utskottet har tidigare behandlat likartade motionsyrkanden (UbU 1984/85:5 och 1985/86:1). Utskottet har därvid redovisat vilka bestämmelser som

finns på området samt SÖ:s specialinformation i frågan, vilken sänts ut till samtliga skolor, skolstyrelser och länsskolnämnder. Utskottet har kunnat konstatera att gällande bestämmelser är så utformade att obehagliga upplevelser för eleverna inte skall behöva äga rum. Utskottet har utgått från att lärarens förmåga att bedöma elevernas reaktion i en viss situation inte skall leda till att elever mot sin vilja tvingas bevittna något som de finner stötande.

Med hänvisning till vad utskottet tidigare har anfört i ärendet och till att området är noga reglerat i bestämmelser och anvisningar från SÖ och då utskottet ej heller nu är berett att medverka till att vissa utbildningsmoment generellt skall anges som frivilliga avstyrker utskottet motionerna 1985/86:Ub245 och 1985/86:Ub276.

I motion 1985/86:Ub266 (fp) pekar motionären på att *skolornas telekostnader i samband med datoranvändning* stiger i takt med att skolorna utrustas med datorer. Det borde inte vara omöjligt att få till stånd ett avtal med televerket som begränsar ifrågavarande kostnader, menar motionären och begär att riksdagen gör ett uttalande med innebörden att SÖ uppdras att förhandla med televerket om ett avtal rörande skolornas datoranvändning.

Inom regeringskansliet (utbildningsdepartementet) finns en arbetsgrupp för programvaruutveckling inom skolan. Arbetsgruppen kommer bl. a. att ägna särskild uppmärksamhet åt frågor om databaser i skolan. Utskottet har inhämtat att den fråga som motionären tar upp därvid har central betydelse. Arbetsgruppen avser kunna avge en rapport under år 1987.

Mot bakgrund av det pågående beredningsarbetet avstyrker utskottet motionen.

Med hänvisning till vad som anförts i den till socialförsäkringsutskottet remitterade motionen 1985/86:Sf520 föreslås i motion 1985/86:Ub827 (c) yrkande 4 att riksdagen hos regeringen begär förslag om inrättande av ett *lexikografiskt institut* i enlighet med vad motionären anfört. Genom god undervisning i såväl svenska som andraspråk som invandrarnas modersmål och tillgång till lexikon och terminologiska ordlistor för olika ämnesområden ökar möjligheterna att utnyttja invandrarnas tvåspråkighet. Institutet borde enligt motionären kunna byggas upp genom att samordna de resurser och den kompetens som finns inom språkdata vid Göteborgs universitet, tekniska nomenklaturcentralen, invandrarverkets språksektion m. fl. organ.

Regeringen uppdrog den 19 juni 1985 åt statskontoret att utreda frågan om produktion av lexikon för invandrarundervisning m. m. och inkomma med förslag till organisation och finansiering av verksamheten. Statskontoret överlämnade i augusti 1986 rapporten (1986:22) Lexikon för invandrarundervisningen m. m. I den granskas förutsättningarna dels för en samverkan mellan staten såsom ansvarig för övergripande frågor vid framställning av lexikon och ett förlag ansvarigt för det löpande produktionsarbetet, dels för ett statligt totalt produktionsansvar. Statskontoret förordar den förstnämnda modellen till ansvarsfördelning. Vidare lämnas bl. a. förslag till organisation för produktion av s. k. fackordlistor, terminologiska ordlistor samt ordlistor för tolkar. Utredningen har genomförts i nära samarbete med

statens institut för läromedelsinformation (SIL), statens invandrarverk (SIV), SÖ och institutionen för språkvetenskaplig databehandling vid universitetet i Göteborg (Språkdata). Kontakt har under utredningstiden tagits med ett antal myndigheter och enskilda organisationer, däribland Svenska språknämnden och Tekniska nomenklaturcentralen.

Statskontorets förslag bereds inom regeringskansliet.

Med det anförda avstyrker utskottet yrkande 4 i motion 1985/86:Ub827.

Hemställan

Åberopande vad i det föregående har anförts hemställer utskottet

1. beträffande *undervisning i utomeuropeiska språk*

att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub813 yrkande 14,

2. beträffande *ämnet socialkunskap*

att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub244,

3. beträffande *viss undervisning i historia*

att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub235,

4. beträffande *undervisning i kooperation som företagsform*

att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub830 yrkande 1,

5. beträffande *bildspråket i skolan, m. m.*

att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub300 yrkandena 1, 3 och 4,

6. beträffande *utbildningen av fotvårdare*

att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub251,

7. beträffande *sociala servicelinjen*

att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub284,

8. beträffande *utbildningen av undersköterskor, m. m.*

att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub810,

9. beträffande *förkunskapskrav*

att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub833 yrkande 1,

10. beträffande *vissa elevers sociala situation*

att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub295,

11. beträffande *djurförsök i skolundervisningen*

att riksdagen avslår motionerna 1985/86:Ub245 och 1985/86:Ub276,

12. beträffande *vissa telekostnader*

att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub266,

13. beträffande *ett lexikografiskt institut*

att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub827 yrkande 4.

Stockholm den 27 november 1986

På utbildningsutskottets vägnar

Lars Gustafsson

Närvarande: Lars Gustafsson (s), Helge Hagberg (s), Birgitta Rydle (m), Lars Svensson (s), Ylva Annerstedt (fp), Ingvar Johnsson (s), Göran Allmér (m), Barbro Nilsson (s), Margareta Hemmingsson (s), Lars Leijonborg (fp), Birger Hagård (m), Marita Bengtsson (s), Larz Johansson (c), Björn Samuelson (vpk) och Marianne Andersson (c).

1. Undervisning i utomeuropeiska språk (mom. 1)

Ylva Annerstedt (fp), Lars Leijonborg (fp), Larz Johansson (c) och Marianne Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 3 som börjar "Utskottet delar" och slutar "utskottet yrkandet." bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det med tanke på vårt lands kulturella och kommersiella förbindelser är av stort värde med ökade kunskaper i andra språk än de västeuropeiska. Bestämmelserna i läroplanen för gymnasieskolan (Lgy 70) medger visserligen studier i andra moderna språk än de vanliga västeuropeiska språken. Men vissa praktiska omständigheter såsom tillgång på kompetenta lärare sätter en gräns för dessa möjligheter. Det vore enligt utskottet av värde att former för samarbete mellan högskolan och det allmänna skolväsendet kunde utvecklas i syfte att i större utsträckning göra det möjligt att i gymnasieskolan studera exempelvis utomeuropeiska språk. Förutsättningarna för sådant samarbete torde vara bäst på högskoleorter. Utskottet anser att regeringen bör föranstalta om åtgärder för att vissa gymnasieskolor skall kunna erbjuda undervisning i utomeuropeiska språk. För sådana utbildningar bör hela riket vara upptagningsområde.

Vad utskottet nu har anfört om utomeuropeiska språk i gymnasieskolan bör riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub813 yrkande 14 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *undervisning i utomeuropeiska språk*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub813 yrkande 14 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

2. Sociala servicelinjen (mom. 7)

Birgitta Rydle, Göran Allmér och Birger Hagård (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 7 som börjar "SÖ lät" och slutar "utskottet motionen." bort ha följande lydelse:

Det finns enligt utskottet — mot bakgrund av de erfarenheter som hittills gjorts av undervisningen på social servicelinje — skäl att särskilt framhålla den ifrågavarande utbildningens syfte. Eleverna kommer i sin framtida yrkesutövning i kontakt med människor med olika behov, attityder, värderingar och livserfarenhet samt människor med olika kulturell bakgrund.

Detta ställer särskilda krav på lämplighet och personliga förutsättningar för yrket. Det är fråga om att hos eleverna skapa förståelse för och inlevelse i den situation de hjälpbehövande befinner sig i och de mänskliga svagheter de drabbas av. Det är viktigt att eleverna på den sociala servicelinjen görs medvetna om sin stora humanitära uppgift.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att en översyn av tillträdesbestämmelserna sannolikt skulle leda till en höjning av kvaliteten på utbild-

ningen och därmed medverka till en förbättring av vårdsituationen för äldre, handikappade och barn.

Vad utskottet har anfört om sociala servicelinjen bör riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub284 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *sociala servicelinjen*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub284 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

3. Förkunskapskrav (mom. 9)

Birgitta Rydle, Göran Allmér och Birger Hagård (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar "I regeringens" och på s. 9 slutar "yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är nödvändigt att klart ange de krav på förkunskaper som bör ställas på olika utbildningar i gymnasieskolan. Bestämda förkunskapskrav ger eleverna en viktig information om den sökta linjens karaktärsämnen och om vad som krävs för att man skall ha rimliga möjligheter att klara studierna. Att sådana förkunskapskrav uppställs är särskilt viktigt, då gymnasieskolan är öppen för alla elever. De elever som av ett eller flera skäl behöver komplettera sina kunskaper före inträdet i gymnasieskolan bör erbjudas möjligheter till detta. Enligt utskottets uppfattning bör specialundervisning och andra liknande förstärkningsåtgärder behöva komma i fråga inom ramen för gymnasieskolan endast i mycket speciella fall, om eleverna tidigare har ställts inför bestämda förkunskapskrav och erbjudits kompletteringsmöjligheter för att klara kommande utbildning. Riksdagen bör med bifall till förevarande motionsyrkande som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet har anfört om förkunskapskrav för gymnasieskolan.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *förkunskapskrav*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub833 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

4. Djurförsök i skolundervisningen (mom. 11)

Larz Johansson (c) och Marianne Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar "Utskottet har" och på s. 10 slutar "och 1985/86:Ub276" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att djurförsök kan innebära betydande samvetsproblem. Mot bakgrund härav bör regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer meddela bestämmelser om att deltagande i lektioner med djurförsök eller djurdissektioner inom grundskolan eller gymnasieskolan skall vara frivilligt. Detta bör riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub245 och med anledning av motion 1985/86:Ub276 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *djurförsök i skolundervisningen*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Ub245 och med anledning av motion 1985/86:Ub276 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,